

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਅਪੀਲ
 ਭੰਡਾਰੀ ਸੀ.ਜੇ. ਅਤੇ ਚੋਪੜਾ, ਜੇ. ਦੇ ਅੱਗੇ
 ਸ. ਸਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ
 ਬਨਾਮ
 ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, -ਜਵਾਬਦਾਤਾ।

1958
 29 ਅਕਤੂਬਰ

1958 ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 28.

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (1950)-ਆਰਟੀਕਲ 133-ਅੰਤਿਮ ਹੁਕਮ- ਦਾ ਅਰਥ -"ਖਾਰਜ਼"
 ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮੁਢਲੀ ਸੁਣਵਾਈ 'ਤੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਅਰਥ-ਕੀ
 ਇਹ "ਨਿਰਣਾ, ਡਿਕਰੀ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ ਹੁਕਮ" ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ-ਆਰਟੀਕਲ 226-ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਦੇ
 ਅਧੀਨ-ਆਬਜੈਕਟ.

ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਆਰਟੀਕਲ 133 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅੰਤਿਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ 'ਤੇ ਹੋਰ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਕੇ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁਢਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ "ਖਾਰਿਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ "ਨਿਰਣੇ, ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭੰਡਾਰੀ, ਸੀ.ਜੇ.

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੇਨਿਯਮਤਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 133 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 109 ਅਤੇ 110 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮਿਤੀ 13 ਮਾਰਚ; 1958 ਨੂੰ 1958 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰਬਰ 198 ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਚੋਪੜਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਰਡਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਫਿਟਨੈਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਪੀ ਸੀ ਪੰਡਿਤ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ।

ਐਸ ਐਮ ਸੀਕਰੀ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ।

ਆਰਡਰ

ਭੰਡਾਰੀ, ਸੀ.ਜੇ.---ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 133 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਇਸ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ "ਨਿਰਣਾ, ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ ਆਰਡਰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।"

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ "ਖਾਰਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ।

ਸ: ਸਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ
ਭੰਡਾਰੀ, ਸੀ.ਜੇ.

ਧਾਰਾ 133 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਹੋਰ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਕੇ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਰਾਮ ਹਨੂਮਾਨਬਕਸ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੇਨਿਯਮਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਨਾਗਪੁਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ 10 ਮਈ, 1957 ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੱਕਦਾਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰ. 2 ਨੂੰ ਜਗੀਰ ਦਾ ਪੈਸਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਦੀ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਸਧਾਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ

(1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1955 ਨਾਗ 257.

(2) 1957 ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ. 331.

(3) C. ਫੁਟਕਲ. ਨੰ. 194-ਸੀ. 1955 ਦੇ.

ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮ "ਨਿਰਣੇ, ਫਰਮਾਨ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼" ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ।

ਸ: ਸਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਰਡਰ ਕੀਤਾ।

ਬਨਾਮ
ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ
ਭੰਡਾਰੀ, ਸੀ.ਜੇ.

ਖਰਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ.

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਰਿਸ਼ਵ ਰਿਸ਼ੀ
(ਟਰਾਂਸਲੇਟਰ)